

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Дмитраш Ольги Юрївни на тему «Принципи формування архітектурної типології і проектування міжуніверситетських культурних центрів», яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 – Архітектура будівель і споруд у спеціалізовану Вчену раду Д 35.052.11 Національного університету «Львівська політехніка»

Взаємодія культури і освіти в університетах не ослабла, не зважаючи на світову пандемію, а прийняла більш складні опосередковані форми. В них і зараз відображаються загальні тенденції синтезу культури і освіти, а відчуття приналежності до освітянської спільноти і надалі відіграє важливу роль у студентському житті, в співпраці університетів, об'єднанні різних напрямків та взаємному культурному та освітньому збагаченні.

Перспективи розвитку нашого суспільства в майбутньому, перш за все, будуть визначатися якістю культури і освіти. Формування функціонального наповнення міжуніверситетських культурних центрів базується саме на цих двох основних напрямках: культура і освіта у вільний від навчання час. За кожним з цих напрямків стоїть певний вид діяльності, група приміщень і просторів.

Міжуніверситетські культурні центри, з огляду на аспект формування архітектурної типології, зародилися у ХХІ столітті у США, проте цей термін став результатом тривалого розвитку та трансформації загальної системи характеристик, ознак та особливостей типів будинків та будівель університетів світу. Об'єкти даного типу беруть на себе функцію залучення якомога більшої кількості студентів до загально університетського життя, створення тісної спільноти студентів і викладачів, покращення іміджу і налагодження міжвузівських та міжнародних зв'язків.

Проте, в нових комплексах закладів вищої освіти система культурно-побутового обслуговування студентів в більшості випадків не передбачається, а складається стихійно, під впливом потреби в тому чи іншому виді приміщень. Для розташування відповідних закладів, зазвичай, використовуються будівлі гуртожитків і навчальні корпуси, а також інші не пристосовані для цієї мети

будівлі. Заклади культурно-просвітницького характеру при цьому, як правило, подрібнені, часто дублюють один одного і по потужності не відповідають потребам студентсько-викладацького складу ЗВО.

Запропонована тема дисертації є актуальною та підтверджується підняттям якості освіти в Україні до світового рівня і популяризації освіти в цілому.

Актуальність роботи полягає також в тому, що існуюча мережа культурно-просвітницьких і культурно-видовищних закладів у складі близько 280 університетів України не відповідає реальним суспільним потребам студентської молоді, що свідчить про необхідність розробки нових типів культурно-просвітницьких, дозвілєвих, видовищних будівель і споруд при університетах України. Зокрема галузь проектування культурно-просвітницьких та культурно-видовищних будівель і комплексів у вищих навчальних закладах недостатньо відображена у спеціалізованій вітчизняній літературі і у державних будівельних нормативних документах ДБН В. 2.2-3-2018 «Заклади освіти», ДБН В. 2.2-16-2019 «Культурно-видовищні і дозвілєві заклади», що зумовлює потребу у дослідженні даної тематики.

Актуальність роботи Дмитраш Ольги Юріївни підтверджується також тим, що робота пов'язана з такими правовими документами: Закон України №1556-18 від 01.07.2014 «Про вищу освіту» – Вищі навчальні заклади; Лісабонська конвенція від 11 квітня 1997 року під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО; Рекомендації про виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співпраці й миру, виховання в дусі пошани прав людини й основних свобод (Париж, 1974 р.); Декларація про вищу освіту для XXI століття (Париж, 1998 р.); Рекомендація 1437 (2000 р.) «Про неформальну освіту» (Парламентська асамблея Ради Європи), і відповідає основному напрямку кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» – «Генеза та розвиток дизайну архітектурного середовища громадських, житлових та виробничих споруд» № 0108U010404 – керівник Проскуряков В. І. Тема дисертації пов'язана з науковими роботами проектних,

навчальних інституцій КНУБА, НАОМА, ХНУБА та науково-дослідними та громадськими інституціями КиївЗНДІЕП, Діпромісто, НСАУ, УАА.

Вірогідність результатів дослідження Дмитраш О.Ю. забезпечена використанням автором вагомим сучасним науковим апаратом.

Окремі аспекти теми дисертації висвітлюються в наукових розвідках В. О. Тімохіна, І. В. Булах, В. І. Проскурякова, Б. С. Черкеса, С. М. Лінди, В. А. Абізова, В. В. Куцевича, Г. Л. Ковальської, П. А. Солобая, І. Т. Привалова, О. А. Дерябіної, А. А. Поліщука, М. Р. Савченка, Н. В. Бородченко, К. Ю. Трегубова, В. В. Панова; закордонних вчених Дж. Коулсон, П. Робертса, І. Тейлора, П. Тернера, С. Ферруоло, М. Пірс, Річарда П. Добера, Х. де Ріддер-Сімонса, В. Рюегга, Т. Бендера, Р. П. Добера, Б. Едвардса, М. Герз, Д. Дж. Неймана, С. Крамер, М. М. Джонс, М. Вергсон, М. Хоуч, Ш. Дагдейл, Д. Обігнер, Б. Г. Бархіна, Г. Н. Цитовича, Ю. В. Король.

Серед них - методичні та методологічні основи дисертаційного дослідження, історичний аспект формування архітектури університетів, основи дизайну сучасних навчальних просторів, типологічні засади проектування закладів культури, архітектура, будівництво та урбаністика університетських комплексів.

Метою проведеного дисертаційного дослідження є:

- виявлення і висвітлення принципів проектування та розробка архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів.

Завданням дослідження також є:

- висвітлення передумов формування і стан дослідження архітектури культурних об'єктів в університетах;
- виявлення стану і підходів сучасного проектування і будівництва будівель та споруд культурно-освітнього і дозвіллевого характеру в університетах;
- визначення функції, типології і особливості розташування об'єктів культури при університетах;
- виявлення основних чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів університетських об'єктів культури. Формулювання

принципів формування архітектурної типології міжвузівських об'єктів культури з урахуванням українського та закордонного досвіду;

- розробка системи типології і організації функційних елементів міжуніверситетського культурного центру;

- формулювання методичних рекомендацій щодо формування планувальної структури і архітектури міжуніверситетських культурних центрів у структурі навколишньої забудови;

- розробка теоретичної моделі проектування і розміщення міжуніверситетських культурних центрів на території України.

Об'єкт дослідження – функційна структура архітектурної типології і проектування існуючих міжуніверситетських культурних центрів.

Предмет дослідження – тенденції, стан і сучасні підходи, чинники та принципи формування структури і типології, рекомендації реалізації проектування міжуніверситетських культурних центрів в Україні.

Наукова новизна роботи полягає у комплексній постановці та системному аналізі стану й досвіду проектування досліджуваних об'єктів:

Вперше: досліджено історію і передумови формування міжуніверситетських культурних центрів як окремого об'єкту в архітектурній типології; подано визначення змісту понять «міжуніверситетський культурний центр» і «навчальний простір з гнучким плануванням»; розроблена система моделей розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України, розроблено класифікацію існуючих типів культурно-видовищних закладів в структурі університетів.

Доповнено: систему типології та організації функційних елементів міжуніверситетського культурного центру; нормативні положення формування функційно-планувальних структур для різних видів міжуніверситетських культурних центрів.

Набули подальшого розвитку: перелік чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах; визначення принципів і засобів формування архітектурної типології структур міжуніверситетських культурних центрів; науково-практичні положення

реалізації архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів у навчально-пошуковому проєктуванні й педагогічній практиці.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання розроблених рекомендацій для архітектурної розробки проєктів міжуніверситетських центрів, у новому будівництві та реконструкції існуючих об'єктів культури в університетах України, впровадженні у навчальний процес, а також можливості використання розроблених рекомендацій архітектурно-планувальної та функційно-просторової організації будівель і комплексів міжуніверситетських центрів під час розробки доповнень до ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти».

Впровадження результатів роботи відбулося у пошукових, експериментальних, конкурсних та навчальних проєктах, у 12 магістерських та бакалаврських кваліфікаційних дипломних роботах присвячених навчальному, громадському і культурному простору університетів, що виконувалися на кафедрі дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури і дизайну, Національного університету «Львівська політехніка»; ескізного проєкті-пропозиції облаштування неформальних навчальних зон в холі будівлі Львівського медичного інституту на вул. Поліщука, 76 у м. Львів; реалізованому проєкті-пропозиції облаштування неформальних навчальних зон в холі будівлі Стоматологічного медичного центру національного медичного університету ім. Данила Галицького на вул. Пекарській, 69а у м. Львів.

Публікації. За темою авторка дисертації опублікувала 7 статей, з них 5 - фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 - у закордонному фаховому виданні, 1 – у фаховому виданні за іншою спеціальністю та 8 тезах і матеріалах конференцій.

Структура дисертації сформована за класичним взірцем і дає уявлення про дослідження в цілому. Матеріал дослідження розкритий у логічній послідовності з урахуванням науково-методичного підходу.

Вступ передбачає формулювання мети та завдання дослідження, визначення його меж. На даному етапі визначено основні вектори, завдяки чому сформовано обсяг опрацьованого матеріалу та літературних джерел.

Базуючись на методах аналізу та узагальнення сформульовано актуальність тематики дослідження.

Розділ 1 «Узагальнення результатів попередніх досліджень формування і розвитку архітектури університетських об'єктів культури». Комплексний підхід до проведення дослідження зумовив використання авторкою таких методів: аналіз та систематизація наукових джерел, в результаті чого було визначено основні науково-практичні галузі архітектури, що мають вплив на формування принципів архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів.

За допомогою історичного методу визначено періоди розвитку міжуніверситетських культурних центрів, детально вивчено процес формування та розвитку типологічних ознак об'єктів культури в складі структури університетів в контексті історичних змін, визначено хронологічні межі дослідження, виявлено типологічні прототипи міжуніверситетських культурних центрів. Зокрема диференційовані необхідні знання із суміжними науковими дисциплінами. Також на основі факторного аналізу були сформовані сучасні тенденції: синтез науки і культури, створення відчуття спільноти, університетська спадщина, студентоцентричність, гнучкість і трансформація; та напрямки формування і розвитку архітектури міжуніверситетських культурних центрів, розроблено термінологію роботи. Розроблено тлумачення поняття «міжуніверситетський культурний центр» та «навчальний простір з гнучким плануванням».

Розділ 2 «Методика проведення дослідження генези і формування міжуніверситетських культурних центрів» проведено розробку методики дисертаційної роботи. У роботі над розділом були проаналізовані роботи у даній галузі та визначено оптимальні підходи і методи, що дають змогу ефективно проводити дослідження культурно-видовищних та дозвіллевих закладів, що функціонують в складі університетів. Для цього використано метод аналізу та систематизації текстів авторефератів, кандидатських дисертацій та інших наукових досліджень. У цьому розділі визначено, що у роботі над даною дисертацією було застосовано синтез комплексного та системного підходів та розроблена система наукових методів. Зокрема, у

розділі сформульована організаційна структура та модель дослідження, на основі якої проводиться поетапна робота над дослідженнями та визначення результатів. Детально розглянута та систематизована емпірична база дослідження.

Розділ 3 «Досвід проектування і будівництва університетських об'єктів культури і класифікація існуючих типів» передбачав узагальнення результатів огляду і аналізу досвіду проектування і будівництва студентських культурних центрів в Україні (9 об'єктів) та закордоном (55 об'єктів) методом опису. Методом натурних обстежень виявлено нераціональне використання існуючих об'єктів культури при університетах на території України.

Методом порівняння та формалізації виявлено переваги архітектурно-планувальної організації окремих закордонних проектів (щодо складності об'ємно-просторових рішень, рівня комфорту, наявності додаткових функцій та режиму роботи). Проведено комплексний аналіз і оцінка стану нормативного забезпечення проектування міжуніверситетських культурних центрів в Україні (8 нормативних документів).

Проведений аналіз виявив факт нерегламентованості об'єкта дослідження у вітчизняній нормативній базі (ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти»). Системний підхід, класифікація та порівняння даних дозволила визначити функції, розробити типологію існуючих об'єктів культури при університетах.

Розділ 4 «Основні чинники та принципи формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах» уособлює інтерпретацію отриманої систематизованої інформації виокремлення чинників, що впливають на формування нових архітектурних типів об'єктів культури в університетах: соціально-економічний чинник, містобудівний чинник, чинник функційного призначення, архітектурно-просторовий чинник.

Методом кореляції та аналогії було розроблено принципи формування архітектурної типології структур міжуніверситетських культурних центрів: принцип індивідуалізації та узагальнення, принцип адаптивності, принцип багатофункційності, принцип естетизації.

Методом причинно-наслідкового зв'язку було окреслено засоби (індивідуальне та групове середовище, гнучкість і трансформація, комплексний пердпроектний аналіз, кооперування установ, компенсування функцій, переосмислення середовища, інклюзивність), що слід застосовувати для реалізації розроблених принципів.

Розділ 5 «Науково-практичні положення реалізації принципів архітектурної типології міжуніверситетських культурних центрів (МУКЦ) на теренах України» розроблена система типології і формування функціонально-планувальних структур для різних підтипів міжуніверситетських культурних центрів: культурно-дозвіллевий, спортивно-видовищний, релігійно-просвітницький, науково-дослідний.

Розроблене рекомендоване функційне зонування ділянки на проектування МУКЦ: репрезентативна, культурно-видовищна, навчальна, відпочинково-спортивна, побутова. Сформовано складові елементи функційного зонування будівель МУКЦ: вхідна група приміщень, група основних приміщень, група приміщень побутового обслуговування, рекреаційна зона. Розроблена схема функційно-планувальної організації приміщень МУКЦ та класифікація навчальних просторів з гнучким плануванням.

Подана теоретична модель розташування міжуніверситетських культурних центрів на теренах України. На прикладі м. Львова продемонстровано алгоритм підбору ділянки для проектування МУКЦ, розроблено основні принципи розташування будівлі МУКЦ у планувальній структурі кампуса університету (як новозведений об'єкт; як інтегрований у існуючу забудову; в центрі планувальної структури кампуса; як проміжна ланка між студмістечком і навчальною зоною; як об'єднуюча ланка між кількома кампусами; як розташований в структурі міста об'єкт, неподалік кампуса університету) та моделі розташування даних закладів в структурі забудови університетських містечок України: централізована, сфокусована, розподілена.

Висвітлено апробацію результатів дисертаційного дослідження у навчально-пошуковому проектуванні міжуніверситетських культурних центрів

на кафедрі ДАС НУ «Львівська політехніка», як засіб виявлення особливостей їх типології.

Рекомендовано доповнити нормативну базу, а саме: у ДБН В. 2.2-3-2018 «Будівлі і споруди. Заклади освіти» внести до п.3, терміни та визначення, поняття «міжуніверситетський культурний центр» та поняття «навчальний простір з гнучким плануванням». У п. 5.9, що регламентує вимоги до функціональних зон ділянок закладів освіти, внести культурно-видовищну функціональну зону. Пункти, що стосуються клубно-видовищних та гуртково-студійних приміщень доповнити положеннями, що висвітлюють особливості проектування МУКЦ.

Завдяки проведеному дослідженню закордонних аналогів (близько 55 будівель у 19 країнах світу) було виявлено, що запорукою успішності та економічної рентабельності експлуатації закладів МУКЦ є наявність в їхньому функційному наповненні закладів торгівлі та громадського харчування, норми проектування цих установ регламентуються у ДБН В. 2.2-25-2009 і ДБН В. 2.2-23-2008.

Відзначаючи загальний високий рівень проведеного дослідження, слід виділити ряд зауважень:

- у змісті відсутні назви розділів, що ускладнює їх прочитання;
- ілюстративний матеріал першого і третього розділу слід структурувати;
- в роботі присутні незначні стилістичні недоопрацювання, що ускладнюють сприйняття окремих положень роботи;
- недостатньо розроблені питання функціонально-планувальної організації різних підтипів міжуніверситетських культурних центрів;
- графічну частину дисертації і автореферату слід підсилити матеріалами, які ілюструють реальні впровадження автора;
- задекларовані у «Практичному значенні» рекомендації (для проектування МУКЦ) було б доречно подати або окремо в тексті дисертації, або в додатках;

- у теоретичній моделі МУКЦ на теренах України подані дещо «розмито» ;
- в тексті дисертації виявлено на с. 116-117, 136 похибки; на с. 139 на схемі (рис. 5.2.) пропущена нумерація приміщень, а саме: 1,4,5,11 та 22; на с. 152 опечатка «зЗ».

Подані вище зауваження суттєво не впливають на високий рівень дисертаційної роботи.

В цілому дисертаційна робота Дмитраш О. Ю. «Принципи формування архітектурної типології і проектування міжуніверситетських культурних центрів» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Її основні положення та висновки не викликають сумніву. За обсягом піднятих питань, глибині їх дослідження та отриманих результатів, вважаю, що робота відповідає вимогам, котрі ставляться до кандидатських дисертацій МОН України, а її авторка Дмитраш Ольга Юріївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.02 – Архітектура будівель і споруд»

Доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри архітектури
та інженерних вишукувань
Сумського національного
аграрного університету

Височин І. А.

